

مال فراوان و حلال، شخصیت والا، فرزند صالح، ایمان ثابت و... به عنوان رزق، از خدا طلب شده است.

امام صادق علیه السلام، رزق در این آیه را به «علم» تفسیر کرده و فرموده‌اند: «یعنی از آن چه که به آن‌ها یاد داده‌ایم، بین مردم نشر می‌دهند». پس آموزش معارف الهی از مهم ترین مصادیق انفاق است.

آیه ۴: «وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ»

صفت چهارم - ایمان به آموزه‌های پیامبران:

صفت پنجم - یقین به روز قیامت:

متّقین هم‌چنین با ایمان به حقانیت پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله وسلم و آموزه‌های دین اسلام و ادیان الهی گذشته، در انجام تکالیف کوتاهی نمی‌نمایند؛ زیرا به برپایی دادگاه عدل الهی در روز قیامت یقین دارند.

از این آیات، روشن می‌شود، سه اصل توحید، نبوت و معاد و دو رکن نماز و زکات، اساسی ترین ارکان اعتقادی و عملی مؤمنان را تشکیل می‌دهند.

آیه ۵: «أُولَئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ»

در قرآن کریم هدایت و مترادف‌های آن با حرف «علی» به کار رفته است که نشانه‌ی رفعت و علوّ است: (علق/۱۱؛ هود/۱۷؛ زمر/۲۲) و ضلالت و مترادف‌های آن با حرف «فی» به کار رفته که نشانه‌ی سرکوب شدن است: (سبأ/۲۴؛ انعام/۳۹).

پیام‌ها

۱- قرآن کریم، نه تنها نشان‌گر راه هدایت است؛ بلکه خودش نیز هدایت‌گر است. «هُدًى لِلْمُتَّقِينَ» (هدایت به معنای رساندن به مقصد است؛ نه فقط نشان دادن راه).

۲- اگر شکی در قرآن است، به خاطر روحیه‌ی لجاجت اشخاص است؛ زیرا مطالب آن به گونه‌ای است که جایی برای تردید باقی نمی‌گذارد. «لَا رَيْبَ فِيهِ»

بسم الله الرحمن الرحيم

واژگان

۱- رَيب: شک.

تفاوت «ریب» با «شک»، آن است که ریب، شک همراه با تهمت است؛ به این معنا که کسی که در مطلبی شک کند و شبهه‌ی اتهام و افتراء نیز داشته باشد.

۲- لِلْمُتَّقِينَ: برای پرهیزکاران، برای باتقویان.

ریشه‌ی اصلی این کلمه، «وَقِيَ: نگهداری و حفظ شیء در برابر آسیب‌ها» است، از این رو، «تَقُوا» در حقیقت به معنای نگهداری نفس از آسیب‌های درونی (هوای نفس) و بیرونی (شیطان) و قرار دادن آن در حفاظ اطاعت و بندگی است و نقطه‌ی مقابل آن، «فُجُور» است که به معنای شکافته‌شدن حریم اطاعت و بندگی و لجام گسیختگی نفس است. «مُتَّقِي» نیز، به کسی گفته می‌شود که راه تقوا را برگزیده و به آن عمل می‌کند.

۳- الْغَيْب: نهان، هر آن چه از دیده یا از علم نهان است.

مقابل آن، «عَالَم شهادت» است که به معنای هر چیزی است که دیده می‌شود و محسوس است.

۴- يَقِيمُونَ (إِقَامَة): بر پا کردن، مداومت داشتن بر امری): برپا می‌دارند.

۵- الْمُفْلِحُونَ: رستگاران.

اصل «فَلاح» به معنای «شکافتن» است و به فرد رستگار گفته می‌شود؛ زیرا وی موانع را برطرف ساخته و به هدف خود - که همان خیر و صلاح است - می‌رسد.

فضیلت سوره‌ی بقره:

امام صادق علیه السلام فرمود: «هر که سوره‌ی بقره و آل عمران را بخواند، روز قیامت آن دو سوره چون ابر یا پرده بر سرش سایه می‌افکنند.»

محتوای کلی سوره‌ی بقره:

این سوره، اولین سوره‌ای است که پس از هجرت و به فاصله‌ی شش ماه در مدینه نازل شده است. فضای کلی حاکم بر سوره، بیان‌گر این است که اسلام، دینی پایدار، کامل و جامع و تنها راه سعادت بشر است.

تفسیر

آیه ۱: «الم»

حروف مقطعه: برخی نکات در باره این حروف:

۱- اسراری بین خداوند و پیامبر اوست و علم به این اسرار نیز نزد خود آن‌هاست. روایاتی نیز مؤید این نظریه است.

۲- خداوند با این حروف در صدد بیان اعجاز قرآن است؛ یعنی به مشرکان اعلام می‌کند که این قرآن مثل همین حروف (مانند: الف، لام، میم و...) است که شما نیز به آن دسترسی دارید، ولی از آوردن مثل آن عاجز و ناتوانید.

همیشه بعد از این حروف، سخن از اوصاف قرآن به میان آمده است.

امام سجاد علیه‌السلام می‌فرماید: «این که خداوند فرمود: «الم * ذَلِكَ الْكِتَابُ...» یعنی این کتابی که بر تو نازل کرده‌ام از همین حروف تهجی است که با آن سخن می‌گویید، پس اگر راست می‌گویید مانند آن را بیاورید».

آیه ۲: «ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ»

هدف نزول قرآن: قرآن کریم کتاب هدایت است. این هدایت، تنها به معنای ارشاد و راهنمایی به سوی راه حق (ارائه‌ی طریق) نیست؛ بلکه به گونه‌ای است که علاوه بر نشان دادن راه، انسان را تا رسیدن به مقصد (نیل به هدف) نیز همراهی می‌کند. بنابراین، همه‌ی مطالب قرآن - حتی بیان تاریخ پیامبران و اقوام گذشته - با هدف هدایت بشر نازل شده است.

آیا هدایت قرآن فقط برای پرهیزکاران است؟

در برخی آیات قرآن چون این آیه، هدایت قرآن، مخصوص پرهیزکاران دانسته شده است. «هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ» و در دسته‌ی دیگر چون آیه‌ی ۱۸۵ سوره بقره «شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ...»، قرآن، مایه‌ی هدایت عموم مردم دانسته شده است. در باره این تفاوت باید گفت: نزول قرآن برای هدایت عموم مردم است، ولی تنها گروهی از مردم که از خدا پروا داشته و روحیه‌ی پندپذیری دارند، از هدایت‌های آن بهره‌مند خواهند شد.

آیه ۳: «الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَ مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ»

صفات متّقین: در این آیه و آیه ۴، مهم‌ترین صفات متّقین ذکر شده است:

صفت اول - ایمان به غیب:

آنان با بیداری نور فطرت و عقل خویش، به عالم غیب (آن دسته از حقایق عظیم جهان که درک آن‌ها با حواس پنج‌گانه ممکن نیست)، ایمان دارند. بازماندگان از هدایت قرآن، تنها راه پذیرفتن حقایق را امور حسّی و تجربی می‌دانند و از این رو حقایقی چون وجود خداوند، صفات او، فرشتگان و روز قیامت را انکار می‌نمایند.

صفت دوم - برپاداشتن نماز: که موجب تقویت ارتباط آنان با خداوند است.

صفت سوم - انفاق و بذل مال در راه خدا: که سبب اصلاح رابطه با خلق اوست.

معنای رزق: معادل لغت «رِزْق» در زبان فارسی، واژه‌ی «روزی» است؛ یعنی

نعمت و بخششی که روزانه می‌رسد و شامل حال افراد می‌شود.

رزق تنها در مادیات مانند خوردنی‌ها و غیره خلاصه نمی‌شود؛ بلکه هر آن‌چه که انسان برای کمال خویش به آن نیاز داشته باشد، رزق است. به همین دلیل، در دعا‌های وارد شده از معصومین، نعمت‌هایی مانند عقل کامل، علم سودمند،